

Michal Vyhlídál

VÝSTAVNÍ ČINNOST V RÝMAŘOVĚ OD ROKU 1945 DO SOUČASNOSTI S PŘÍHLÉDNUTÍM K JEHO NEJBLIŽŠÍM VÝZNAMNÝM GALERIJNÍM CENTRŮM

Abstract

The contribution deals with the evaluation of the exhibition activity in Rýmařov in the period from 1945 to 1989 and the subsequent thirty-year operation of the Octopus Gallery located in the Municipal Museum in Rýmařov, taking into account the nearest gallery centres, i.e. the exhibition activities of Jindřich Štreit in Sovinec, the unofficial grouping of VSUV artists in Uničov, the activities of Galerie V kapli (Chapel Gallery) in Bruntál and Jiří Jílek Gallery in Šumperk.

Keywords: galleries, fine arts, museum, exhibitions, Octopus, Rýmařov, Bruntál, Sovinec, Uničov, Šumperk, Jindřich Štreit, Miroslav Koval

Dne 26. listopadu 2022 uběhlo přesně třicet let od otevření nové galerie výtvarného umění, nesoucí název Galerie Octopus a sídlící v tehdy obnoveném Městském muzeu Rýmařov. Do dnešních dnů představuje jedinečnou *Kunsthalle* pro prezentaci kvalitního výtvarného umění mezi nejbližšími centry – Opavou, Olomoucí a Šumperkem. V podhorském městečku, kde doslova končí koleje, se tato galerie stala místem pravidelných setkání výtvarníků, kunsthistoriků, ale i milovníků a obdivovatelů výtvarného umění z řad široké veřejnosti. Díky výstavnímu programu, který obdivují a inspirují se jím mnohem větší města, patří mezi sledované a respektované galerie. Přes několik nelehkých období a při situaci permanentního podfinancování dosáhla Galerie Octopus význačného renomé a do jejích dvou sálů pravidelně míří jak Rýmařované a turisté, žáci a studenti rýmařovských škol v rámci edukačních programů, tak návštěvníci z celého mikroregionu, dále z Bruntálska, Šumperska, Uničovska, Olomoucka, ale i z Ostravska a Brněnska. Vzhledem k tomu, že se činnost v kulturní oblasti vyvíjí v rámci vzájemných vztahů jejích protagonistů, zmíníme v tomto bilančním příspěvku rovněž výstavní aktivity v Rýmařově od roku 1945, vlivné a inspirativní předchůdce a nejdůležitější výstavní centra v blízkém okolí, tedy v Bruntále a Šumperku.

Výstavní činnost v Rýmařově v letech 1945–1989

První výstavní aktivity v Rýmařově po roce 1945 se odehrály v prostředí, jež od 13. století až do konce druhé světové války obývala německy hovořící populace. Po vysídlení Němců v červenci 1945 až lednu 1946 začalo Rýmařovsko osídlovat nové obyvatelstvo z nejrůznějších koutů Československa, ze Slovenska či Rumunska. Již od počátku si vzdělanější část přistěhovalců (zejména učitelů) uvědomovala, že je potřeba dosídlence vzdělávat prostřednictvím kultury – koncertů, přednášek, besed či výstav. Jak ale poznamenal první český rýmařovský kronikář a pedagog František Vychodil: „*Kulturní pracovník musel v pohraničí začínati opatrně, trpělivě a s malými požadavky.*“¹ Bylo zapotřebí v tehdejších okresním městě obnovit či spíše založit českou knihovnu, pěvecký, hudební a divadelní spolek, osvětovou besedu a v neposlední řadě muzeum. (To se nakonec svého skutečného založení

---

1 Státní okresní archiv Bruntál (dále SOKA Bruntál), fond Městský národní výbor Rýmařov (dále MNV Rýmařov), inv. č. CZ227201010/468/1/14/4/1, Kronika města Rýmařova I, s. 47.

dočkalo až v roce 1991.)² První výstavní aktivity proto probíhaly v provizorních prostorách. Od počátku to byl velký a malý sál tzv. Hasičského domu na dnešním náměstí Míru, od roku 1957 sídle Osvětové besedy, v němž se konaly i koncerty, přednášky a plesy. Od roku 1962 přibyla místnost v bývalém františkánském klášteře na Sokolovské ulici, jenž byl přidělen jako zázemí pro kroužky Spojeného závodního klubu ROH.³

Pomineme-li nejružnější výstavy živností a řemesel, knih, zahrádkářských výpěstků, žákovských prací, mysliveckých trofejí a samorostů, vůbec první výstava výtvarného umění, jak informuje kronika města, byla sochařská. Proběhla 9. listopadu 1952 a šlo o výstavu návrhů pomníku J. V. Stalina, o jehož zbudování rozhodlo město v roce 1951.⁴ Druhá přehlídka výtvarného umění se uskutečnila v říjnu 1954. Dům osvěty na dobu čtrnácti dnů uspořádal „malou, ale tím radostnější výstavku“⁵ rýmařovských malířů V. Kováře, S. Illeho, R. Moravce, R. Hübnera, J. Hanzelky, R. Kameníka, B. Klímy a O. Roubala. Následujícího roku na konci listopadu rýmařovští malíři vystavovali znovu, tentokrát to byl J. Hanzelka, V. Kovář, R. Moravec, S. Šimr, S. Ille, R. Šabata a F. Staňková. Jak poznamenal kronikář Vychodil, „výstavka se těšila značnému zájmu, i když některé práce byly slabé“.⁶ Právě v tomto roce zahájilo činnost nově založené Okresní vlastivědné muzeum, a to dvěma zapůjčenými a spíše výchovnými výstavami, „drobnou, ale zdařilou výstav[ou] reprodukcí obrazů českého malířství 19. století“,⁷ spojenou s besedou s ředitelem Krajské galerie v Olomouci Jaromírem Lakosilem, a výstavou *Naši hudební mistrři* v malém sále Hasičského domu. Již třetí a hojně navštívená výstava rýmařovských malířů proběhla na jaře 1956. František Vychodil některé vystavující zhodnotil takto: „Dobré práce vystavoval malíř Jeseníků Václav Kovář, portrétista Stan. Ille a nadaný Kameník s řadou dalších umělců.“⁸ O rok později se většina výtvarníků sdružila do výtvarného kroužku při závodním Klubu Brokát 01 a spolu s Václavem Kovářem (in memoriam) se představili na prosincové výstavě. Mezi již zmíněná jména přibyla nová: R. Moravec, R. Šabata, R. Kameník, S. Šimr, (?) Vrtík, T. Matera, (?) Jobová a (?) Kubáčová.⁹ V roce 1959 proběhla výstava ruského umění 17. a 18. století, konkrétně „48 malířských děl starých ruských mistrů“,¹⁰ rozumějme reprodukcí.

První dvě kvalitnější přehlídky výtvarného umění se uskutečnily ve velkém sále Hasičského domu v roce 1961. První připravila v květnu olomoucká pobočka Českého fondu výtvarných umění Dílo jako prodejní výstavu děl malířů a grafiků z Olomouce, Přerova, Prahy, Prostějova

---

2 V roce 2021 Městské muzeum Rýmařov oslavilo 120. výročí založení a 30. výročí obnovy. O historii instituce vyšlo několik příspěvků: Michal VYHLÍDAL, *Městské muzeum Rýmařov. Muzeum jubilejní 120–30*, Rýmařov 2021; M. VYHLÍDAL, *Rýmařovský horizont. Mimořádné vydání. Rýmařovské muzeum jubilejní 120–30*, 2021; M. VYHLÍDAL, *Rýmařovské muzeum letos slaví 120. výročí založení*, in: Střední Morava 51, Olomouc 2021, s. 120–148; M. VYHLÍDAL, *Rýmařovské muzeum letos slaví 120. výročí založení*, in: Archeologie Moravy a Slezska 2021, Koprivnice – Hulín – Kroměříž – Odry – Třebíč 2021, s. 10–13.

3 O historii a vývoji kulturní a volnočasové instituce Střediska volného času více: Zdenka PŘÍKRYLOVÁ – Adam RYBKA, *Rýmařovský horizont. Kultura, zábava a volný čas v českém Rýmařově*, 2018, č. 22.

4 O Stalinově pomníku v Rýmařově více: M. VYHLÍDAL, *Pomník J. V. Stalina v Rýmařově*, in: Střední Morava 45, Olomouc 2018, s. 124–132; M. VYHLÍDAL, *Umění ve veřejném prostoru Rýmařova z let 1946–2017. 3. Případ „rýmařovský Stalin“*, *Rýmařovský horizont*, 2018, č. 6, s. 23–25.

5 SOKA Bruntál, fond MNV Rýmařov, inv. č. CZ227201010//468//1/14/4//1, *Kronika města Rýmařova I*, s. 503.

6 Tamtéž, s. 558.

7 Tamtéž, s. 558–559.

8 SOKA Bruntál, fond MNV Rýmařov, inv. č. CZ227201010//468//1/14/4//2, *Kronika města Rýmařova II*, s. 35.

9 U některých ze zmíněných výtvarníků dosud nebyla zjištěna křestní jména. Tamtéž, s. 82.

10 Tamtéž, s. 184.

ad. Podle zápisu kronikáře Vychodila se prodalo 12 obrazů v hodnotě asi 17 000 Kčs. Na druhé, říjnové výstavě se představili fotografové z olomouckého družstva Fotografa. Podle Vychodila se jednalo o „výstavu vysoké umělecké hodnoty, již navštívilo na 1.500 diváků. [...] Šlo o první profesionální výstavu fotografií v Rýmařově“,¹¹ která s největší pravděpodobností inspirovala Rýmařovské k založení vlastního fotokroužku¹² v následujícím roce.

Členové fotokroužku výsledky své práce poprvé představili na výstavě na přelomu listopadu a prosince 1962, a to právě v provizorním sále v sídle kroužku, v bývalém františkánském klášteře na Sokolovské ulici. K vidění bylo 73 snímků od osmi autorů, z nichž kronikář Vychodil vyzdvihl zejména J. Němce, F. Zahradníka, F. Křapu a M. Mathona. V listopadu 1965 v tomtéž prostoru následovala „výstava amatérské úrovně“ malíře a kreslíře, „amatérasamouka“ B. Holase, jehož „špachtle a holandský pastel snesly ostřejší kritiku“.¹³ Tu v prosinci vystřídala výstava členů rýmařovského fotokroužku (J. Němce, J. Tluchoře, F. Zahradníka, F. Křapy, M. Mathona, M. Vavrouška ad.) spolu s grafickými díly K. Podhorného a obrazy S. Šimra. Rýmařovský fotokroužek začal pořádat dvě tematické výstavy za rok.

Nejplodnějším výstavním rokem byl rok 1966, kdy se podařilo uskutečnit hned několik kvalitnějších akcí. Kronikář Vychodil poznamenal, že výstavní činnost je značně omezena nedostatkem prostor; v klubových místnostech sídla fotokroužku byl k dispozici pouze malý sál velikosti 10 x 5 m, větší výstavy proto stále musely probíhat ve velkém sále Hasičského domu, zde však bylo špatné osvětlení a nutnost vytápění. I přesto Rýmařované mohli navštívit únorovou výstavu malíře a grafika J. Škubny; březnovou přehlídku aktuální československé grafiky; květnovou, velmi oblíbenou výstavu amatérských fotografií; dále červnovou přehlídku děl s motivy Jeseníků od krnovských malířů Z. Máčela, J. Bajary a S. Böhma; v listopadu opět vystavoval B. Holas a rok uzavřela fotografická výstava rýmařovských autorů, z nichž Vychodil upozornil na „zejména mladého a nadějného Jindřicha Štreita“.¹⁴ Na závěr Vychodil bilancoval takto: „Škoda, že Rýmařov nemá vyhovující sál, kde by se výstavy mohly konat celoročně. Snad až si někdy postavíme Společenský dům.“¹⁵

Po tomto úspěšném roce následovalo dlouhé období normalizace, kdy se v Rýmařově pravidelně konaly fotografické výstavy rýmařovských autorů, často i dvě za rok, jedna přehlídka obrazů a grafiky (1971), archeologická prezentace (1972, 1976) nebo prodejní výstava olomouckého podniku Dílo (1975). Veškerá energie se vkládala do stavby kulturního domu, jenž byl slavnostně otevřen v roce 1978. Za dva roky v jeho malém sále poprvé vystavovali rýmařovští výtvarní amatéři T. Matera, S. Ille, S. Šimr, J. Růžicka, S. Zuština, B. Holas a R. Volnohradský.¹⁶ V roce 1985 následovala retrospektiva tvorby fotografa a pedagoga J. Němce.

Přestože nemůžeme zcela spoléhat na záznamy druhého českého kronikáře Vratislava Konečného, vedené od roku 1970, jednoznačně můžeme konstatovat, že ve městě (do roku

---

11 SOKA Bruntál, fond MNV Rýmařov, inv. č. CZ227201010//468//1/14/4//3, Kronika města Rýmařova III, s. 84.

12 M. VYHLÍDAL, *Fotokroužek*, Rýmařovský horizont. Mimořádné vydání. Fotografové Rýmařovska, 2021, s. 15–17.

13 SOKA Bruntál, fond MNV Rýmařov, inv. č. CZ227201010//468//1/14/4//3, Kronika města Rýmařova III, s. 268.

14 Tamtéž, inv. č. CZ227201010//468//1/14/4//4, Kronika města Rýmařova IV, s. 50–52.

15 Tamtéž, s. 52.

16 SOKA Bruntál, fond MNV Rýmařov, inv. č. CZ227201010//468//1/14/4//7, Kronika města Rýmařova IV, s. 78–79.

1960 okresním) až do roku 1991 nefungovalo muzeum ani galerie. Výstavy, často příležitostné a organizované Osvětovou besedou, posléze Jednotným kulturním střediskem, se proto konaly v multifunkčních prostorách a v sálech klubů. Většinou šlo o výstavy regionálních amatérských umělců, malířů, kreslířů, grafiků a velice často fotografů. V několika případech zde proběhly výstavy prodejní zprostředkované Českým fondem výtvarných umělců. Ani výstavba kulturního domu situaci výstavnictví na Rýmařovsku příliš nezlepšila. Rovněž chyběla vůdčí organizační postava, jež by pečovala o prezentaci výtvarného umění. To měl změnit v roce 1987 založený Klub amatérských (skrytě angažovaných) umělců.

Obr. 1: Výstava brněnských umělců v malém sále Domu kultury v roce 1981.
Autor neznámý, Středisko volného času Rýmařov.

Galerie Jindřicha Štreita na Sovinci

Než se však budeme zabývat historií tohoto klubu, musíme se alespoň krátce zmínit o legendárních výstavních aktivitách fotografa a pedagoga Jindřicha Štreita, který v Sovinci, vesnici se středověkým hradem, kam v současnosti míří davy návštěvníků, v období tuhé totality vybudoval centrum pro prezentaci zakázaného nonkonformního umění, a to přímo v budově sovinecké školy a na přilehlé zahradě, kam na vernisáže a kulturní program pravidelně zajíždělo několik stovek návštěvníků, jejichž počet se často přiblížil číslu 1 500.

Rodina Štreitova se z politických důvodů musela v roce 1956 nastěhovat do vesničky Těchanova, na jejíž školu fotografův otec Jindřich Šreit st. nastoupil jako ředitel. Jindřich Šreit ml. vystudoval rýmařovské gymnázium a v letech 1963–1967 obor výtvarná výchova na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Poté založil rodinu a usadil se v budově

školy v Sovinci. Právě zde začal od roku 1974 pořádat výstavy s kulturním programem, k nimž nutno zařadit i zájezdy do ateliérů zejména pražských umělců (např. O. Zoubka, V. Janouškové, J. a K. Válových, Tvrdohlavých ad.). A to i navzdory svému devítiměsíčnímu uvěznění v roce 1982, následnému zákazu učitelské činnosti a nasazení do pozice dispečera Státního statku v Ryžovišti. Nic mu nezabránilo ve fotografování života na vesnicích Rýmařovska a v konání kulturních výstav, které mapuje pět katalogů.¹⁷

Činnost sovinecké galerie zahájila v roce 1974 výstava obrazů rýmařovské malířky Marie Kodovské, dnes řazené do oblasti art brut. V následujících letech se zde představili umělci z Olomoucka a okolí (např. L. Dostál, M. Kuxová, V. Stratil, I. Kosková, J. Naš, A. Nádvorníková, O. Šembera, J. Jemelka a mnoho dalších). Od osmdesátých let na Sovinec zajížděli čím dál častěji i umělci ze vzdálenějších center, zejména z Prahy, mezi nimi i perzekuovaní a zakázaní (např. A. Kučerová, V. Janoušková, M. Koreček, E. Medková, V. Reichmann, A. Šimotová, Č. Kafka, O. Karlíková, M. Medek, J. Sozanský, O. Zoubek, B. Reynek, V. Boštík, J. John, J. Kolář, S. Kolíbal, V. Janoušek, J. Sopko, Tvrdohlaví a mnoho dalších).

Jindřich Štreit v rozhovoru z roku 2006¹⁸ poznamenal, že výstavní koncepci vytvořil až na přelomu let 1985/1986: výstavní plán se skládal z šesti až osmi výstav za rok; jedna prezentovala slovenské umění, jedna olomouckého autora a jedna byla věnována zesnulému umělci, čtyři až pět výstav pak představilo díla pražských autorů. Tuto koncepci držel kurátor Štreit až do roku 1997. Poté své výstavní aktivity přesunul do zámku v Bruntále a Galerie V kapli (viz níže).

Jak zhodnotil sovinecké údobí Lukáš Neumann: „*Návštěvníci výstav, koncertů a divadelních představení mohli tehdy na Sovinci na vlastní oči spatřit či slyšet to, co bylo v kulturní oblasti desetiletí předtím zapovězené a zakázané, a také ty umělecké hodnoty a kvality, které byly dobově progresivní.*“¹⁹

Aktivity Jindřicha Štreita v Sovinci nejen stmelovaly komunitu místních obyvatel, které se Štreit snažil kultivovat, nýbrž inspirovaly i mladé umělce a milovníky kultury z nejbližšího i vzdáleného okolí k založení nejrůznějších neoficiálních sdružení. Inspiroval třeba skupinu v Uničově a samozřejmě i Rýmařovské, z nichž někteří přímo pomáhali Štreitovi s instalací řady výstav.

---

17 Jindřich ŠTREIT, *Sovinec 1986/88*, Jiřikov 1989; Jana GERŽOVÁ, *Sovinec 1989/91*, Sovinec 1992; Angelica BÄUMER, *Sovinec – Horn. Výstava českých – rakouských – slovenských umelcov*, Horn 1994; J. ŠTREIT (ed.), *Sovinec 1992–1994*, Sovinec 1995; J. ŠTREIT (ed.), *Sovinec 1995–1997*, Sovinec 1998.

18 Lukáš NEUMANN – Jindřich ŠTREIT, „*Řekl jsem si, že v Sovinci budeme dělat pravý opak toho, co se v té době žádalo,*“ *vzpomíná Jindřich Štreit*, Krok, 2015, č. 3, s. 16.

19 Tamtéž, s. 14.

**Obr. 2: Sochy Olbrama Zoubka na výstavě v Sovinci v roce 1988.
Foto Jindřich Štreit, reprofoto Sovinec 1986/88, Sovinec 1989.**

VSUV a Uničovské parky

Volné sdružení uničovských výtvarníků (VSUV)²⁰ založila undergroundová skupina v Uničově na počátku osmdesátých let. Mezi zakladatele patří Luděk Adámek, Miroslav Sedlář, Pavel Mered'a, Antonín Mikšík a další. Členové sdružení pravidelně navštěvovali sovinecké výstavy Jindřicha Štreita či výstavní aktivity v Olomouci a rovněž se stýkali s rýmařovskými generačně blízkými výtvarníky. To uničovskou skupinu inspirovalo k organizování legendárních Uničovských parků (či „ostře sledovaných Parků“), v nichž mohli veřejně prezentovat svou tvorbu. Šlo o neoficiální jednodenní kolektivní výstavy výtvarných děl přímo v plenéru. Od devíti hodin se instalovalo, v jednu hodinu odpoledne proběhla vernisáž a po páté hodině se výstava ukončila. V pozdějších letech se součástí staly koncerty undergroundových kapel (např. Invalid bandu, Staré dobré ruční práce, Povinné slepoty, Absolutního bezedna, Kundy, Hynkových Zámků aj.).

První přehlídka se uskutečnila na kopci Šibeníku u Uničova (1982), další dvě výstavy v Brníčku (1983), opět na Šibeníku (1984), poté v Třemešku (1985), znovu v Brníčku (1985), na Šibeníku (1986) a následovaly výstavy v městském parku Na Čtverce v Uničově (1986, 1987, dvakrát v 1988, 1989). Mimo výše jmenované zde vystavovali Pavel Javorek, Lubomír Dostál, Miloslav Požár, Vladimír Měrák, Marek Zoth, Ladislav Růžička, Roman Karel, Roman Kubík, Leonidas Krivošej, Radek Mikšík, Stanislav Havlík, Jiří Krtička a mnoho dalších.

²⁰ Blanka ŠVÉDOVÁ, *Neoficiální výstavní aktivity v Uničově v 80. letech*, magisterská diplomová práce, Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, Brno 2014.

Jak zdůraznil Roman Karel, „*šlo o přirozenou lidskou touhu vytvořit ve vakuu ateliérů, ale veřejně prezentovat prostřednictvím umění své pocity, zkušenosti, také deklarovat svůj postoj vůči stupiditě politického systému*“.²¹ Nekonformní Uničovské parky, které se odehrávaly i po sametové revoluci do roku 1994, se staly výrazným fenoménem tehdejšího kulturního života střední a severní Moravy. Právě výstavní aktivity v druhé polovině osmdesátých let minulého století podnítily rýmařovské vrstevníky k založení vlastního sdružení – Klubu amatérských (skrytě angažovaných) výtvarníků (dále KAV). O přátelských vazbách členů obou sdružení svědčí kolektivní přehlídka děl uničovských a rýmařovských autorů *Konfrontace* v zahradách bruntálského zámku v roce 1990.

KAV v Rýmařově

V roce 1987 se výtvarníci a fotografové v Rýmařově sdružili v Klub amatérských (skrytě angažovaných) výtvarníků, jenž dostal přidělen prostor tzv. Malé galerie v Domě kultury, sídle Jednotného kulturního střediska (dnešním Středisku volného času). Zakladateli klubu byly významné osobnosti moravské výtvarné scény, fotograf, grafik a malíř Miloslav Požár a fotograf Vladimír Měrák. K těm se postupně přidružili Jaroslav Němec, František Vrbeník, Pavel Rychlý, Marek Zoth, Petra Klimentová, Pavel Pasecký, Roman Karel, později Luboš Tesař, Jiří Reisner, Josef Hroch, Bohumil Švéda ad.

Kronikář V. Konečný jejich činnost v roce 1989 zhodnotil takto: „*Je to nevelká skupina osob, která chce napomáhat k rozvoji svých vlastních členů a k jejich zdokonalování, ale také k obohacení kulturního života ve městě pořádáním výstav vlastních prací i jiných autorů, nejen amatérů, ale i renomovaných profesionálů. [KAV] se aktivně zapojil do kulturního dění ve městě a dal o sobě vědět hned několika zajímavými akcemi.*“²²

Činnost KAV zahájil v roce 1989 kolektivní výstavou děl svých členů. Následovala výstava soch a kreseb Jiřího Žlebka, fotografií, maleb a grafik Miloslava Požára, kolektivní přehlídka rýmařovských fotografií, dále kreseb Františka Tichého a revoluční rok zakončila výstava sobotínského sochaře a malíře Jiřího Jílka. Výstava Michaela Rittsteina a amerického plakátu byla OKS Bruntál zakázána. V porevolučním roce 1990 následovala výstava *Československý listopad 1989*, výstava Hedy Trejtnarové, rýmařovského rodáka Oldřicha Šembery, vzácná prezentace grafik Josefa Čapka a srovnávacích fotografií *Rýmařovský syndrom*. Posledními výstavními počiny v Malé galerii KAV byly ukázky práce Jiřího Sopka a Herberta Dlouhyho.

Porevoluční situace ve městě a jeho nové vedení umožnily obnovit muzeum, zaniklé v roce 1945. Členové KAV proto v roce 1991 přešli do nově založené Společnosti pro obnovu městského muzea v Rýmařově (SOMMR), aby napomohli vybudování nové kulturní instituce. Tím KAV zanikl, výtvarníci však založili sdružení nové, jemuž dali název Volné sdružení umělců Octopus.

Galerie Octopus

Se změnami ve společnosti po sametové revoluci a pádu totalitní vlády komunistické strany v Československu na konci roku 1989 nastalo pro rýmařovské muzeum nelehké, přesto radostné období naplněné mnoha očekáváními a vyhlídkami. Podnět k obnově městského muzea dal novému vedení města pedagog a historik Mgr. Jiří Karel. V roce 1991 členové městské rady a později i zastupitelstva schválili obnovu městského muzea, jemuž přidělili první poschodí, podkroví a půdní prostory domu na náměstí Míru 6, kam bylo původně umístěno

21 Petr MÜLLER – Michal VYHLÍDAL, *Muzeum Rýmařov. Galerie Octopus*, s. 14.

22 SOKA Bruntál, fond MNV, inv. č. CZ227201010/468/1/14/4/9, Kronika města Rýmařova IX, s. 81, 80.

už Okresní vlastivědné muzeum v roce 1955 (v roce 1958 zrušené). Následně Jiří Karel založil Společnost pro obnovu městského muzea v Rýmařově. Od počátku se počítalo se spoluprací s Klubem amatérských výtvarníků, jenž měl získat prostor pro pořádání výstav.

Dne 2. listopadu 1991 byly zahájeny adaptační práce a 30. dubna 1992 byla uzavřena dohoda o zřízení Městského muzea Rýmařov jako pobočky Muzea v Bruntále (do roku 1996). Muzeum zároveň dostalo od města na obnovu finanční částku ve výši 80 000 Kčs, inkasovanou za sochu Stalina, kterou město prodalo německému sběrateli Josefu Kurzovi. Rýmařovské muzeum patří k prvním obnoveným muzeím na území České a Slovenské federativní republiky a stalo se pro další instituce pramenem důležitých informací při jejich vlastním vzniku.²³

Prostory muzea se veřejnosti poprvé otevřely 26. listopadu 1992 výstavou grafik, kreseb a fotografií manželů Nadi a Bohuslava Růžičkových, dlouhé roky zakázaných autorů, a to v sálech nově vzniklé Galerie Octopus, nesoucí název podle Volného sdružení umělců Octopus. Na vernisáži, jež proběhla 9. ledna 1993, přišel velký počet návštěvníků i z toho důvodu, že na ni navazoval koncert čtyř kapel. Zde je tedy počátek tradice významné výstavy spojovat s hudebními vystoupeními, v čemž pokračuje i současný Spolek OCTOPUS.

Hned první sezónu muzeum se sdružením Octopus stanovily roční plán dvanácti výstav. Nutno zmínit, že dlouhé roky organizaci výstav, převoz a zapůjčení děl zajišťovali členové sdružení vlastními silami i finanční podporou. Galerie fungovala bez nějaké hlubší koncepce, zpočátku se vystavovala díla regionálních umělců, přátel či nabízejících se výtvarníků. Na chodu galerie se od jejího založení podílel zejména výtvarník Miloslav Požár s vedoucím muzea Jiřím Karlem, od roku 1994 pak hlavně malíř a grafik Roman Karel, který v průběhu let výrazně pomohl zvýšit kvalitu výtvarných výstav. Od roku 2014 je hlavním kurátorem galerie historik umění Michal Vyhlídal, který na jejím plánu spolupracuje s Romanem Karlem a členy Spolku OCTOPUS.

Hlavním cílem sdružení a galerie bylo (a stále je) „*nabídnout veřejnosti umění regionálních výtvarníků, dále klasiků českého výtvarného umění a též seznamovat s novými uměleckými výboji a směry. Samozřejmostí přitom je nesklouznout do podbíživosti či lacinosti, udržet úroveň na maximální možné výši a zviditelňovat město co nejdále za jeho hranicemi*“.²⁴

Za třicet let existence galerie se v Rýmařově podařilo uskutečnit výstavy tak významných autorů, jakými jsou Bohuslav a Daniel Reynkovi, František Tichý, Josef Čapek, Emílie Medková, Vilém Reichmann, Jiří Jílek, Jindřich Štreit, Olbram Zoubek, Vratislav Karel Novák, Vladimír Kokolia, Věra Janoušková, Anežka a Miroslav Kovalovi, Richard Tymeš, Alena Kučerová, Jiří Chadíma, Dalibor Chatrný, Petr Váša, Oldřich Šembera, Miroslav Sychra, Aleš Lamr, Alena Kupčíková, Václav Bláha, David Cajthaml, Jaroslav Dostál, Stanislav Diviš, Pavel Zajíček, Chrudoš Valoušek, Petr Nikl, Marie Kodovská, Milan Knížák, Věra Nováková, Pavel Brázda, Kurt Gebauer, Olga Karlíková, František Skála, Jitka a Květa Válový, Jan Zrzavý, Václav Boštík, Svatoslav Böhm, Eva Prokopcová, Jiří Novák, Vendula Chalánková a mnoha dalších. Na vernisáži či výstavy zavítaly významné osobnosti z oblasti historie a teorie umění, např. Jiří Valoch, Jaromír Zemina, Pavla Pečinková, Otto M. Urban, František Dryje či Hana Myslivečková a další.²⁵

---

23 Viz pozn. č. 2.

24 P. MÜLLER – M. VYHLÍDAL, *Muzeum Rýmařov. Galerie Octopus*, s. 18.

25 Tamtéž; M. VYHLÍDAL, *Galerie Octopus. Galerie Pranýř. Katalog výstav 2017–2021*, Rýmařov 2021.

Obr. 3: Členové sdružení Octopus, zleva Roman Panáček, Roman Karel a Marek Zoth s Jaromírem Zeminou (vepředu) instalují výstavu Jaroslava Dostála (vpravo vzadu) v roce 2010.

Foto Roman Panáček, archiv autora.

V roce 2018 se Volné sdružení umělců Octopus podle nejnovějších pravidel transformovalo na Spolek OCTOPUS, z. s., jehož zapsanými členy jsou jak samotní výtvarníci, tak milovníci a podporovatelé umění. Díky jejich fyzické, intelektuální a finanční podpoře se daří sestavovat kvalitní výstavní plán, vydávat katalogy a budovat sounáležitost kolem galerie.

V roce 2020 se muzeu podařilo získat finanční dotaci z Fondu mikroprojektů Euroregionu Praděd na realizování projektu „Muzeum jubilejní. 120–60–30“, díky kterému v roce 2021 oslavilo svá dvě jubilea spolu s dlouhodobým polským partnerem Muzeem Wsi Opolskiej w Opolu. Z dotace dofinancované městem Rýmařovem byly rekonstruovány dva sály Galerie Octopus. I přesto je hlavním cílem Městského muzea Rýmařov dosáhnout kompletní rekonstrukce budovy podle vítězného návrhu brněnského architekta Jana Tesaře z urbanisticko-architektonické soutěže vypsané městem Rýmařovem v roce 2018. Rekonstrukcí galerie získá nové a modernější výstavní prostory, jež by se měly podle studie přesunout do podkroví budovy. Zároveň je v plánu stanovit pevnou obsahovou koncepci galerie s šesti výstavami za rok.

Obr. 4: Anežka a Miroslav Kovalovi s Jindřichem Štreitem provázejí amerického velvyslance Williama Cabanisse s chotí Galerii Octopus v roce 2006.

Autor neznámý, Městské muzeum Rýmařov.

Galerie Jiřího Jílka v Šumperku

Tak jako porevoluční změny ve společnosti umožnily v Rýmařově obnovit městské muzeum a založit v jeho prostorách galerii pro krátkodobé výstavy, i v nedalekém Šumperku, kde však byla situace odlišná (muzeum zde působilo kontinuálně od roku 1986), v roce 1993 vznikla nová, nekomerční Galerie Jiřího Jílka, v níž se do roku 2022 uskutečnilo 348 výstav. Název nese po významné osobnosti sochaře, malíře a básníka Jiřího Jílka, který se v nedalekém Sobotíně usadil v roce 1949. S ním je rodinnou vazbou spojena jeho dcera, malířka Anežka Kovalová, a zeť, kreslíř a fotograf Miroslav Koval, jenž se v roce 1993 stal zakladatelem a od listopadu 1994 kurátorem Galerie Jiřího Jílka (před ním vedla galerii Alena Čizmářová). Provozovatelem galerie je do dnešních dnů Dům kultury se zřizovatelem městem Šumperkem. Součástí galerie je dlouhodobá expozice soch, kreseb a maleb Jiřího Jílka.²⁶

Osobnost Miroslava Kovala se pojí zejména se Sobotínem a regionem Šumperska, vliv jeho fundované kurátorské činnosti a význam jeho volné tvorby však široce překračují hranice regionu do celé Moravy a Čech. Zhodnocení pětadvacetileté činnosti Galerie Jiřího Jílka v Šumperku pod odbornou kuratelou Miroslava Kovala proběhlo na bilanční výstavě v Centru současného umění DOX v Praze v roce 2018.²⁷ Na souhrnný katalog výstav galerie stále ještě čeká.

²⁶ Dostupné z: <https://www.galerie-sumperk.cz/> [citováno ke dni 12. 2. 2023].

²⁷ Dostupné z: <https://www.dox.cz/program/galerie-jiriho-jilka> [citováno ke dni 12. 2. 2023].

Za normalizace byli Kovalovi v kontaktu s fotografem Jindřichem Štreitem na Sovinci, kde jim uspořádal několik výstav, a na konci osmdesátých let se začali pravidelně stýkat a úspěšně spolupracovat také s okruhem výtvarníků a přátel rýmařovského Klubu amatérských výtvarníků a pozdějšího sdružení a nynějšího Spolku OCTOPUS. V roce 1989 připravili výstavu děl Jiřího Jílka pro Malou galerii KAV, v roce 2009 a 2022 pak další dvě Jílkovy výstavy pro Galerii Octopus, sami Kovalovi zde vystavovali v letech 2006 a 2017. Úvodním slovem Miroslav Koval zahájil v rýmařovské galerii výstavu Petra Válka, Anny Zych, Jiřího Jílka, Pavla Herynka a Jiřího Krtičky, Inge Koskové a Jana Naše, Hany Rysové a naposledy v roce 2020 výstavu Olgy Karlíkové.²⁸

Obr. 5: František Skála zahajuje svou výstavu v Galerii Octopus v roce 2020.
Foto Michal Vyhlídal, Městské muzeum Rýmařov.

Od listopadu 1994 působil Miroslav Koval jako kurátor Galerie Jiřího Jílka v Šumperku, ve které dle vlastního výběru a vždy pečlivě koncipovaného ročního plánu připravil 336 výstav autorů různých generací (připomeňme, že z rýmařovských výtvarníků a fotografů se zde představili Marie Kodovská, Jindřich Štreit, Roman Panáček a Roman Karel). K výstavám Miroslav Koval rovněž psal fundované texty, pro něž měl pevně stanovený rozsah A5. Spolu s chotí Anežkou a synem Štěpánem taktéž zajišťoval přepravu a z drtivé většiny i instalaci výstav.

---

28 M. VYHLÍDAL, *Vzpomínka na Miroslava Kovala*, Rýmařovský horizont, 2022, č. 9, s. 29–30.

Autor textu na stránkách DOX hodnotí činnost Miroslava Kovala takto: „*Spektrum autorů není vymezeno generačně, stylisticky, technicky či názorově, ale pod Kovalovým vedením se vyprofiloval[o]. Jeho výběr lze obtížně vymezit, spíše to jde negací než definicí. Měřítkem není známost jména, atraktivnost či aktuálnost díla, výjimečnost námětu, netradiční technika, užití nových technologií, množství výstav, zájem historiků umění, galeristů a novinářů, ceny dosažené v aukcích, ale cosi jemnějšího, co se dá těžko poměřovat, co je závislé na vztahu, na otevřenosti a důvěře. Pod kuratelou Miroslava Kovala se konaly skoro tři stovky výstav. Všem věnoval stejnou pozornost, do většiny katalogů napsal osobní texty, které zpětně osvětlují jeho vztah, víru v každého autora i v jeho díla. Usilování Miroslava Kovala je romanticky mimoběžné, do současnosti se příliš nehodí, je ale jediné možné. Dlouholetá činnost Galerie Jiřího Jílka je víc než pořádání nějakých výstav. Je to služba, za kterou Miroslav Koval ručí. Svými kresbami a obrazy. Fotografemi. Texty. Vším.*“²⁹

Dne 15. června 2022 Miroslav Koval zemřel. Výstava Kateřiny Černé v červnu 2022 byla 333. výstava, kterou připravil, a první, kterou již nezahájil. Vedení galerie převzala od ledna 2023 Pavlína Vogelová, výstavní činnost tedy pokračuje, byť s odlišným plánem šesti výstav za rok a s větším zaměřením na edukační aktivity v galerii.

Galerie V kapli v Bruntále

Ukončení výstavních aktivit Jindřicha Štreita na Sovinci v roce 1997 neznamenalo konec jeho působení ve výstavnictví v okrese Bruntál. V tomtéž roce se majitel stavební firmy Petr Czasch spolu s přáteli Petrem Balcárkem, Janem Zubíčkem a Pavlem Rapušákem rozhodli Štreita oslovit, zda by chtěl v Czaschem vlastněné a nově opravené kapli sv. Alžběty Durynské z roku 1667 u bývalého chudobince v Bruntále vést galerijní aktivity. K získání nezbytných financí k realizaci výstav mělo napomoci založení Klubu Galerie V kapli v roce 2007, jenž si stanovil za cíl „*představovat v Bruntále to nejlepší a nejzajímavější ze současného výtvarného dění. [...] program výstav umělců různých žánrů a směrů. [...] Při výběru vystavujícího rozhoduje jeho původnost a originalita a své místo zde mají i regionální umělci*“.³⁰ Realizační tým kromě Jindřicha Štreita a Jana Zubíčka tvořili ještě Stanislav a Petra Tomanovi, Milan Svačinka, Jolana Lolková a Šárka Lupečková.

Za dobu 12 let se jmenovaným podařilo v bruntálské kapli představit díla např. Evy Brodské, Václava Ciglera, Petra Nikla, Veroniky Bromové, Libora Fáry, Daniela Balabána, Stefana Milkova, Kurta Gebauera, Mariuse Kotrby, Jana Knapa, Jiřího Davida, Emila Filly, Jaroslava Róny, Davida Černého, Kryštofa Kintery, Františka Skály, Jitky Svobodové, Jitky Válové, Věry Novákové, Pavla Brázdy, Huga Demartiniho, Aleše Veselého a mnoha dalších.

„*Pro osvobození od komerčních tlaků spojených s doposud užívanými prostory*“³¹ v bruntálské kapli se klub rozhodl v roce 2009 a po domluvě s Hanou Garnczarovou, ředitelkou Muzea v Bruntále, přesunout své aktivity na bruntálský zámek. Činnost klubu a Galerie V kapli se uzavřela.

29 Dostupné z: <https://www.dox.cz/program/galerie-jirih-jilka> [citováno ke dni 12. 2. 2023].

30 Šárka LUPEČKOVÁ – Jindřich ŠTREIT (edd.), *12 let Galerie V kapli, Bruntál 2012*, nestránkováno.

31 Tamtéž, nestránkováno.

Závěr

Během posledních třiceti let se rýmařovská Galerie Octopus vyprofilovala ve vskutku profesionální galerii výtvarného umění na severní Moravě. Nejbližší centra s obdobně kvalitním programem představují pouze Šumperk, Olomouc a Opava. Výstavy různorodých témat a často kolísavých kvalit pozvolna vystřídal převážně výtvarné, a to jak renomovaných, tak regionálních umělců. Co se finanční stránky týče, činnost galerie i muzea byla vždy podfinancovaná. Energie galerie hradilo muzeum zřizované městem, zatímco přepravu výstav a grafické zpracování a tisk většiny materiálů k nim zajišťovali členové Volného sdružení umělců Octopus. To se změnilo v roce 2018, kdy bylo sdružení transformováno ve Spolek OCTOPUS, který každým rokem žádá město Rýmařov o finanční dotaci na zajištění přepravy výstav a vytvoření tiskovin (katalogů, plakátů, pohlednic). Nastoupení historika umění Michala Vyhliďala do funkce hlavního kurátora galerie v roce 2014 zajistilo kontinuitu její činnosti, vytváření dlouhodobých výstavních plánů s pevnější koncepcí a péčí o prostory. Zvyšování úrovně činnosti Galerie Octopus podporuje i vedení rýmařovského muzea v osobě Růženy Zapletalové, stejně jako umělci a přátelé Spolku OCTOPUS a řada podporovatelů a sponzorů. Snad rýmařovskou Galerii Octopus čeká neméně úspěšné období, ideálně ve zcela nových prostorách kompletně rekonstruovaného Městského muzea Rýmařov.

Exhibition Activity in Rýmařov from 1945 to the Present, Taking into Account its Nearest Important Gallery Centres Summary

In the last thirty years, the Octopus Gallery in Rýmařov has developed into a truly professional fine art gallery in Northern Moravia. Only Šumperk, Olomouc and Opava are the closest centres with a similarly high-quality program. Exhibitions on diverse themes and often of fluctuating quality have gradually replaced mainly art exhibitions, both by renowned and regional artists. As far as the financial aspect is concerned, the activity of the gallery and the museum has always been underfunded. The energy bills of the gallery were covered by the museum established by the city, while the transportation of the exhibitions and the graphic design and printing of most of the materials for them were provided by the members of the Octopus Free Association of Artist. This changed in 2018, when the association was transformed into the OCTOPUS Association, which every year asks the city of Rýmařov for a financial subsidy to ensure the transport of exhibitions and the creation of printed materials (catalogues, posters, postcards). The appointment of art historian Michal Vyhliďal as chief curator of the gallery in 2014 ensured the continuity of its activities, the creation of long-term exhibition plans with a more stable concept and the care for the premises. Raising the level of activity of the Octopus Gallery is also supported by the management of the Rýmařov Museum in the person of Růžena Zapletalová, as well as the artists and friends of the OCTOPUS Association and a number of supporters and sponsors. Perhaps the Octopus Gallery in Rýmařov will have a no less successful period, ideally in the completely new premises of the completely reconstructed Municipal Museum of Rýmařov.

Mgr. Michal Vyhliďal
Městské muzeum Rýmařov / Galerie Octopus
kurator.vystav@inforymarov.cz